

Spis treści

Wykaz najważniejszych skrótów	13
Wstęp	15
ROZDZIAŁ I. Badania nad rywalizacją w nauce o stosunkach międzynarodowych	21
1. Pojęcie i istota rywalizacji	22
2. Główne nurty w badaniach nad rywalizacją	31
2.1. Nurt psychospołeczny	32
2.2. Nurt ilościowy	33
2.3. Nurt ewolucyjny	34
2.4. Nurt „przerwanej równowagi”	36
2.5. Teoria instynktu agresji oraz badania zachowań zwierząt w studiach nad rywalizacją	37
3. Typologia rywalizacji	38
4. Rywalizacja a socjalizacja	44
5. Rywalizacja a współpraca	45
6. Wpływ systemu politycznego na rywalizację	47
7. Wpływ rywalizacji na sytuację wewnętrzną państw w nią zaangażowanych	48
8. Zasadność zastosowania częściowej teorii rywalizacji do badań oddziaływań zachodzących na obszarze poradzieckim	49
9. Konkluzje	61
ROZDZIAŁ II. Przesłanki rywalizacji mocarstw na obszarze poradzieckim	63
1. Położenie geopolityczne obszaru poradzieckiego	63
2. Historyczne związki państw obszaru poradzieckiego z mocarstwami zaangażowanymi w rywalizację	68
2.1. Europa Wschodnia	69
2.2. Kaukaz Południowy	73
2.3. Azja Centralna	77

3. Konsekwencje geopolityczne rozpadu ZSRR dla pozycji Rosji na obszarze poradzieckim	81
4. Bogactwa naturalne	86
5. Wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa obszaru poradzieckiego	87
5.1. Problem radzieckiej broni jądowej	89
5.2. Konflikty narodowościowo-etniczne i problem separatyzmu	89
5.2.1. Konflikt o Naddniestrze	90
5.2.2. Separatyzm krymski	91
5.2.3. Konflikt gruzińsko-osetyjski	92
5.2.4. Konflikt gruzińsko-abchaski	93
5.2.5. Konflikt karabaski	94
5.2.6. Wojna domowa w Tadżykistanie	95
5.3. Fundamentalizm islamski	97
5.4. Przemyt narkotyków	99
6. Interesy mocarstw zaangażowanych w rywalizację na obszarze poradzieckim	101
7. Konkluzje	104

ROZDZIAŁ III. Rywalizacja mocarstw na obszarze poradzieckim w sferze polityczno-wojskowej	106
1. Federacja Rosyjska	106
1.1. Integracja obszaru poradzieckiego	107
1.2. Międzynarodowe uznanie rosyjskiej odpowiedzialności za obszar poradziecki	115
1.3. Promocja własnego modelu ustrojowego	117
1.4. Wsparcie prorosyjskich reżimów w państwach poradzieckich	119
1.5. Udział w mediacjach	122
1.6. Wsparcie ruchów separatystycznych w państwach poradzieckich	125
1.7. Użycie siły	126
1.8. Zapewnienie obecności wojskowej	127
1.9. Współpraca wojskowo-techniczna	131
2. Stany Zjednoczone Ameryki i Unia Europejska	133
2.1. Włączanie państw poradzieckich do współpracy z NATO i UE	135
2.2. Inspirowanie tworzenia ugrupowań skupiających państwa poradzieckie	144
2.3. Promocja własnego modelu ustrojowego	147
2.4. Wsparcie świeckich reżimów w Azji Centralnej i Azerbejdżanie	153
2.5. Włączanie się w mediacje w konfliktach	154
2.6. Obecność wojskowa Zachodu	158
2.7. Współpraca wojskowo-techniczna	160
3. Chińska Republika Ludowa	165
3.1. Współpraca w ramach Szanghajskiej Organizacji Współpracy	167
3.2. Promocja własnego modelu ustrojowego	168

3.3. Wsparcie reżimów w Azji Centralnej	169
3.4. Współpraca wojskowo-techniczna	170
4. Republika Turcji	172
4.1. Włączanie państw poradzieckich do organizacji islamskich oraz tworzenie własnych ugrupowań z ich członkostwem	174
4.2. Promocja własnego modelu ustrojowego	177
4.3. Zaangażowanie na rzecz rozwiązania konfliktu karabaskiego	178
4.4. Próba normalizacji stosunków turecko-armeńskich	180
4.5. Współpraca wojskowo-techniczna	182
5. Islamska Republika Iranu	185
5.1. Włączanie muzułmańskich państw poradzieckich do organizacji islamskich	186
5.2. Promocja własnego modelu ustrojowego	187
5.3. Zaangażowanie na rzecz rozwiązania konfliktów na obszarze poradzieckim	189
5.4. Zbliżenie z Armenią	191
6. Konkluzje	192

ROZDZIAŁ IV. Rywalizacja mocarstw na obszarze poradzieckim w sferze gospodarczej	197
1. Federacja Rosyjska	197
1.1. Integracja gospodarcza obszaru poradzieckiego	198
1.2. Stosowanie nacisków ekonomicznych	204
1.3. Pomoc gospodarcza i inwestycje	208
1.4. Dążenie do utrzymania kontroli nad trasami przesyłu surowców energetycznych	212
1.5. Stanowisko w kwestii podziału Morza Kaspijskiego	214
2. Stany Zjednoczone Ameryki i Unia Europejska	216
2.1. Włączanie państw poradzieckich do współpracy energetycznej	219
2.2. Tworzenie stref wolnego handlu przez Unię Europejską	222
2.3. Stosowanie nacisków ekonomicznych	225
2.4. Pomoc gospodarcza i inwestycje	227
2.5. Wsparcie alternatywnych wobec rosyjskich tras przesyłu surowców energetycznych	234
3. Chińska Republika Ludowa	241
3.1. Działania na rzecz wzmocnienia filaru gospodarczego w ramach Szanghajskiej Organizacji Współpracy	244
3.2. Rozwój współpracy przygranicznej	245
3.3. Dzierżawa ziemi w państwach Azji Centralnej	245
3.4. Pomoc gospodarcza i inwestycje	246
3.5. Budowa tras przesyłu surowców energetycznych w kierunku Chin	254

4. Republika Turcji	257
4.1. Włączanie państw poradzieckich do ugrupowań o charakterze gospodarczym	259
4.2. Pomoc gospodarcza i inwestycje	262
4.3. Wsparcie budowy rurociągów biegnących przez terytorium Turcji	266
5. Islamska Republika Iranu	268
5.1. Włączanie państw poradzieckich do ugrupowań o charakterze gospodarczym	268
5.2. Pomoc gospodarcza i inwestycje	270
5.3. Wsparcie budowy rurociągów w kierunku Iranu	273
5.4. Stanowisko w kwestii podziału Morza Kaspijskiego	274
6. Konkluzje	276

ROZDZIAŁ V. Rywalizacja mocarstw na obszarze poradzieckim w sferze kulturowej 281

1. Federacja Rosyjska	282
1.1. Kwestia mniejszości rosyjskiej w państwach poradzieckich	282
1.2. Wykorzystanie wpływów Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej	283
1.3. Promocja kultury i języka rosyjskiego	285
1.4. Działalność w sferze edukacyjnej	288
1.5. Wykorzystanie rosyjskich środków masowego przekazu	291
2. Stany Zjednoczone Ameryki i Unia Europejska	292
2.1. Promocja kultury i języka angielskiego	293
2.2. Działalność w sferze edukacyjnej	295
2.3. Wykorzystanie zachodnich środków masowego przekazu	299
3. Chińska Republika Ludowa	299
3.1. Promocja kultury i języka chińskiego	300
3.2. Działalność w sferze edukacyjnej	301
3.3. Wykorzystanie chińskich środków masowego przekazu	302
4. Republika Turcji	302
4.1. Wykorzystanie braterstwa wiary i wspólnoty etnicznej	303
4.2. Promocja kultury i języka tureckiego	305
4.3. Działalność w sferze edukacyjnej	306
4.4. Wykorzystanie tureckich środków masowego przekazu	309
5. Islamska Republika Iranu	310
5.1. Wykorzystanie braterstwa wiary	310
5.2. Promocja kultury i języka perskiego	311
5.3. Działalność w sferze edukacyjnej	313
5.4. Wykorzystanie irańskich środków masowego przekazu	314
6. Konkluzje	314

ROZDZIAŁ VI. Konsekwencje rywalizacji mocarstw na obszarze poradzieckim	317
1. Konsekwencje dla obszaru poradzieckiego	317
1.1. Wpływ rywalizacji na politykę zagraniczną państw poradzieckich	317
1.2. Wykorzystanie rywalizacji na potrzeby wewnętrzne	325
1.3. Ograniczenie zależności państw poradzieckich od Rosji	327
1.4. Rozwój gospodarczy państw poradzieckich	328
1.5. Wzrost asertywności państw poradzieckich	333
1.6. Niebezpieczeństwo dalszej destabilizacji Kaukazu Południowego	336
2. Konsekwencje dla mocarstw uczestniczących w rywalizacji na obszarze poradzieckim	339
2.1. Dywersyfikacja źródeł surowców energetycznych	339
2.2. Wykorzystanie rywalizacji na potrzeby wewnętrzne	340
2.3. Tworzenie koalicji przez mocarstwa rywalizujące na obszarze poradzieckim	341
2.4. Budowa pozycji międzynarodowej przez jej wzmocnienie na obszarze poradzieckim	346
2.5. Wchodzenie w rywalizację części państw poradzieckich z mocarstwami	349
3. Konsekwencje dla systemu międzynarodowego	351
3.1. Interakcje międzysystemowe	351
3.2. Powstanie nowych rywalizacji	358
3.3. Zazębianie się rywalizacji	361
4. Konkluzje	363
 Zakończenie	 367
Bibliografia	375
Indeks	409
Spis tabel, rysunków, wykresów i map	419